

# PERSONATGES SINGULARS

Josep Maria Ràfols

## FRANCESCA CABRISSÉS, UNA VIDA FENT DE MESTRA

La casa tenia una galeria coberta que donava sobre un jardí. Era la part del darrere d'un edifici que a la planta baixa hi tenia una botega. Al pati hi donava també l'estable del cavall i el tancat on s'hi guardava la tartana. A més del cavall, a la casa hi havia un gat i una tortuga, i bótes, moltes bótes, buides i plenes, que servien per guardar el vi que s'anava venent al detall i que el pare de la casa repartia per les cases amb el carro ple fins dalt.

El negoci de la venda de begudes provocava un tràfec de garrafes, caixes i ampolles de tota mena que s'acumulaven a qualsevol lloc de la casa, sobretot en aquell pati amb galeria coberta on hi jugaven els nens.

### JUGANT A MESTRES

«Amb les meves amigues agafàvem les caixes d'ampolles de cava i les posàvem de manera que formessin una tarima. Jo em recordo allà dalt, enfilada, fent de mestra de les meves amigues. La que feia de mestra era una autoritat. Jo llavors pensava així. Després he après que el mestre és un company».

Aquella casa que ocupava la família de negociants de vins i licors era situada sota la plaça Rovira, al barri de Gràcia de Barcelona. Era una barriada de treballadors benestants, que se sentien molt catalans.



Francesca Cabrissés havia nascut el 1924, al barri de Vallcarca de Barcelona. «Els meus records més antics són de quan tenia uns tres anys. Ja sabia llegir. En vaig aprendre amb el Patufet. Tota la vida he llegit molt. A més de mestra sempre he estat alumna d'alguna cosa. Com un més sap més ganes té de saber. És meravellós saber. Quan una persona sap poc es creu que ho sap tot; és la gosadia dels ignorants. A mida que vas estudiant t'adones que et queden tantes coses per aprendre que la vida se't fa curta».

### LA REPÚBLICA

Quan va arribar la República va notar com una sacsejada que ho removia tot al seu voltant. «Estic molt joiosa d'haver viscut l'escola de la República perquè ens va donar un sentit molt democràtic, d'acceptar totes les coses de tothom».

Anava a l'escola del Roser, una escola laica i republicana, on va sentir que vivia una època gloriosa. «Allà vaig ser educada amb una llibertat total».

«No havia sentit mai parlar de Déu. El meu pare no anava a missa, la meva mare sí, però d'això a casa no se'n parlava».

Aquesta educació sense formació religiosa la va considerar com un gran avantatge. «Jo he

vist molts nens que han anat a escoles religioses i quan es fan grans i tenen el seu propi parer rebutgen la religió. Jo ara sóc profundament religiosa i creient. Als 15 o 16 anys vaig anar a un campament a Begur i vaig descobrir la meravella de la natura i allà vaig saludar Déu. I em vaig fer profundament religiosa i ho continuo sent. No anava marcada per res i el vaig poder descobrir per mi mateixa».

## LA GUERRA

“Quan va esclatar la guerra ens va anar tot molt malament. Vam tenir molts problemes, com tantes altres famílies. Ens ho van prendre tot. El meu pare va ser perseguit políticament. I jo havia de deixar l'escola i posar-me a treballar, com la meva germana gran, que no havia volgut estudiar i ja treballava. Però jo volia ser mestra. La meva mare va anar a parlar amb la professora i aquesta li va dir: ‘No la tregui de l'escola, que m'ajudarà’. Quan vam arribar a casa la meva mare em va dir: ‘Ja has sentit el que ha dit donya Josefa: A casa no vinguis mai amb un suspens... i pots seguir estudiant’. Aquesta sentència em va caure damunt del cap. No n'he tingut mai cap, de suspens, però els primers anys tenia pànic de poder-ne tenir un. Això passava quan tenia dotze anys, per tant estic fent de mestra des que tenia dotze anys».

Va anar a l'institut a fer el Batxillerat, al mateix temps que treballava a l'escola on s'havia educat. «Em va posar en una classe de parvulari on jo era molt feliç. Quan arribava els petits cridaven ‘visca la Francesca’ i picaven de peus».

Però la guerra seguia sense donar un moment de respir. El 13 de febrer de l'any 1937, el creuer italià *Eugenio di Savoia* va bombardejar la fàbrica Elisalde de Barcelo-

na, al passeig de Sant Joan cantonada amb el carrer de Còrsega, on es fabricaven motors per a avions. El bufet del menjador de la casa va sortir disparat fins a estampir-se contra la paret del menjador. El cavall va volar d'una punta a l'altra de la quadra. Als carrers hi van quedar 18 persones mortes.

Un migdia de primavera d'aquell mateix any sortia amb quatre amigues i dos companys de l'Institut Balmes, que llavors era en una casa senyorial al xamfrà dels carrers de Llúria i Mallorca. El grup parlava, preocupat, sobre l'examen de Matemàtiques que els acabava d'anunciar un professor molt exigent. Discutien a quina casa anirien a estudiar. Tots volien que fos a la pròpia casa, però hi havia problemes: la presència de germans petits, la manca d'una sala espaiosa, la precària situació econòmica d'algunes famílies. La Núria no entrava a la discussió perquè el seu pis era tan petit que es descartava d'entrada. “Ella anava al davant, caminant de cara al grup, com si dirigís una orquestra, mentre reia, com sempre, amb aquells dos clotets característics a les seves galtes. De prompte se sentiren avions. El cel en quedà ple. Sirenes d'alarma, moltes sirenes. Crits. Corredisses. Confusió. Un gran i ensordidor espetec: la casa de pisos de la cantonada de la Diagonal es plegà pel mig com un joc de cartes. Fum i flames. Pluja de pedres i metralla. Un tros d'obús segà el coll de la Núria. Ella encara va caminar uns passos endarrere, però ja no mirava. El seu cap era a terra. Els avions s'allunyaren i el brogit dels motors es va perdre en l'espai infinit”.

Després de la guerra va estudiar la carrera de mestra a l'Escola Normal de Barcelona i la de Filosofia i Lletres a la Universitat. També solfeig i piano.

## VILANOVINA

El 1945, quan tenia 21 anys, es va casar amb el vilanoví Josep Maria Ràfols Vidal i va traslladar la seva residència a Vilanova, on es va integrar amb molta facilitat. Va tenir sis fills.

En aquest temps es va dedicar plenament a l'educació dels seus fills tot i que va aprofitar per acabar els estudis de Magisteri que abans no havia pogut concloure.

Va participar en tasques de voluntariat a través d'activitats relacionades amb la Parròquia de Sant Antoni. Més tard, l'arribada a la ciutat dels primers capellans joves amb idees progressistes la va portar cap a una línia d'actuació cada cop més social i compromesa amb una reivindicació catalana i d'apertura política i, per tant, d'oposició a la dictadura. Llavors va començar una estreta vinculació amb l'escoltisme, un moviment que a la Vilanova dels anys 60 es va convertir en un complement per a la formació dels joves, al marge de les escoles, promovent l'aproximació a la naturalesa i l'estimació a Catalunya. L'escoltisme va ser en aquell moment una alternativa democràtica a les organitzacions oficials que des de la Falange intentaven la integració del jovent en les estructures del règim franquista. Va ser cap de l'Agrupament Edelweis-Roja Flor durant 15 anys.

## LA MANIFESTACIÓ DE LES GALLEDES

La projecció social va tenir un paper important en el seu recorregut vital. L'any 1965, Vilanova patia una greu manca d'abastiment d'aigua a les cases, amb nombroses restriccions. Alguns grups clandestins de l'oposició van llançar octavilles per la ciutat convocant les dones a una manifestació per reclamar que s'arreglés la falta d'aigua. El dia fixat

per la convocatòria, el recorregut de la marxa de protesta, de la plaça de les Neus fins a l'Ajuntament, era cobert amb un ampli desplegament de força pública. Només sis dones van acudir, amb una galleda a la mà, a la que possiblement va ser la primera protesta cívica del franquisme. La Francesca era una de les sis dones. La Guàrdia Civil no les va deixar arribar a l'ajuntament, la va detenir i va ser multada pel Govern Civil.

## L'ESCOLA

El 1968 es va produir un trencament molt important en la seva vida. Va morir el seu marit i es va quedar viuda amb sis fills en edat escolar. Havia de prendre decisions importants per poder tirar endavant la família. Va decidir que era el moment de tornar a fer de mestra i va voler fer-ho a través d'un tipus d'escola nova. Una escola en català (en aquell moment a les escoles públiques i religioses de la ciutat el català no tenia presència), una escola que reprengués la idea del que ella havia viscut en aquell col·legi de la República on s'havia sentit tan feliç.

Va fer anar un fuster a casa seva. Va fer serrar pel mig el llit de matrimoni, convertint-lo en individual i deixant-lo arrimat a la paret. A l'espai que va quedar lliure a la seva habitació hi va posar unes taules i cadiretes. I amb sis o set nens, la majoria fills d'amics, va començar a fer classes una altra vegada. Havia nascut l'Escola Llebetx.

Entroncava amb la pedagogia activa, amb un ensenyament en català que es proposava fomentar la llibertat de pensament dels alumnes i l'amor al país.

A partir d'aquell moment, cada any entrava un curs més i l'escola s'anava fent gran. Per poder-la encabir de primer es va adaptar la

casa familiar. Més tard es va ampliar l'escola amb un segon edifici, Can Pahissa. I, a través del suport i l'aportació dels pares i una subvenció, finalment es va poder construir un edifici nou que consolidava definitivament el projecte assegurant-ne el futur.

El següent pas va ser, un cop ja instaurada la democràcia, la conversió de l'escola en un centre d'ensenyament públic. El fet d'aconseguir convertir aquella escola en pública ho va considerar un gran esdeveniment per la projecció que donava a la seva feina en convertir una iniciativa personal en un bé per a tota la ciutat. Però va tenir, també, la seva part negativa. Quan li va arribar l'edat de jubilació es va veure obligada a deixar aquella escola, tot i que se sentia plena de força i amb unes ganes immenses de continuar la feina. Això li va suposar una frustració. No sols l'obligaven a deixar de fer de mestra sinó que l'apartaven completament de l'escola que ella havia creat i per la qual havia lluitat tant.

## L'EDUCACIÓ DELS GRANS

En aquell moment es va plantejar que si fins llavors s'havia dedicat a l'ensenyament dels joves ara es dedicaria a l'ensenyament dels grans. La sortida per canalitzar la seva energia educativa la va trobar a través de les Aules Universitàries de la Gent Gran, una institució que fomenta la formació a través de conferències i visites culturals, sobre tota classe de temes. Una universitat oberta i sense exàmens. I també un lloc de reflexió sobre el paper de la gent gran en la societat.

«Una persona que fa referència al temps passat com a temps millor està estancada. Es pot transmetre la pròpia experiència als fills i als néts, i això està molt bé. Però quan ens hem quedat en 'el meu temps era millor', malament. El temps passat ens ha de servir de glòria, d'orgull o de tristesa, segons l'experiència vital de cadascú, però pensar que aquell temps era el millor és no admetre l'evolució».

Dins d'aquesta organització va arribar a presidenta de l'entitat que agrupa totes les aules universitàries per a la gent gran de Catalunya.

En aquesta època va decidir que no se sentia còmoda amb el nom amb què tothom l'havia conegut des de petita. Va voler deixar de ser la Paquita i es va convertir en la Francesca.

«L'any 1999 estava a la Universitat, fent cua per matricular-me. Hi havia també un senyor ja gran, elegant, guapo, i ens vam fer amics. Li vaig preguntar de què anava a matricular-se. Em va dir que de Lingüística. I jo li vaig preguntar: 'Vol fer un mestratge'. I em va respondre: 'No, la carrera de cinc anys'. 'Ah –li vaig dir– pel seu gust?' I ell em va dir: 'No, ho faig pel futur'. I m'havia dit que tenia més de 80 anys. *Chapeau* que es tinguin ganes d'estudiar i de saber a aquesta edat! Les arrugues de la cara no tenen importància. L'ànima no la tenim arrugada si la fem servir».

Va seguir promovent l'educació mentre la salut li ho va permetre. Va morir el 2007, als 83 anys.